

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuißimiè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1634

De Lectionibus. XII.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40244

humilitatis gratia; & Sacerdos, vt taptat humilitati vicem reddat, pofcit à Deo, vt benedictio prærogetur, Petrus Damiani *de Dominus vob. cap. 2.* Petit etiam benedictione, vt mittatur. *Quomodo predicabunt, nisi mittantur? Roman. 10. Ruper. lib. 1. cap. 12. de Din. Offic.* Petit licentiam eundi; & benedictio est licentia, Gemma *lib. 1. cap. 5.* Vide, addit Hugo *in Spec. cap. 3.* quàm larga potestas benedicendi tradita fit illi, cui iubere dictum est: *Iube Domine benedicere.* lecturus enim dicit Vicario Christi; quod principatum Ecclesiæ innuit. Sacerdos autem orat, vt Dominus benedicat, qui totius est fons benedictionis.

4 Lector dicit *Domne*, non *Domine*; quia hic Dei titulus est, ille hominis præclari, vt docet Baron. *ex Euodio* anno 416. sed tempore S. Hieronymi omnes sancti & homines alij vocabantur Domni, solus autem Deus Dominus. Papa ipse hodie appellatur Dominus Apostolicus in Litanijs Sanctorum. Sed & ad vltimam Lectionem, quam Superior legit, debet hic dicere, quicumque ille sit, Episcopo inferior, *Iube Domne*, non *Domine*; cui secundus in Choro respondere debet benedictionis congrua verba; quidquid alij proprio Marte scripserint, & nulla fulti auctoritate. non enim quilibet in Choro Superior æquandus est Episcopo. Notarunt aliqui, quòd ille, qui solus Officium recitat, dicere debet, *Iube Domino*: sicuti dicit Sacerdos hoc idem in Missa priuata ante Euangelium. & verè par est ratio, vsus tamen non idem.

5 Benedictiones fiunt in numero ternario, & in nomine distincto personarum sanctissime Trinitatis, & rectissime, vt patet. Benedictio illa, *Dimi-*

num auxilium, dicitur etiam in Festis Trinitatis, Transfigurationis, Festis S. Crucis, & Dedicationis Ecclesiæ.

6 Absolutiones distribuuntur per Feras quadam proportionem, vt primus dies ferialis gaudeat prima, secundus secunda, tertius tertia Absolutione; & rursus quartus Dies prima, quintus secunda, Sabbatum tertia. Cum Absolutionibus autem concordant Benedictiones, nisi Lectiones sint de Homilia, vel de Sancto, in Officio trium Lectionum. conuenit enim, vt magis in ijs casibus respondeant Lectionibus quàm Absolutionibus. Sumuntur igitur in his casibus Benedictiones à tertio Nocturno; similiaque dicat Radulph. *Prop. 15.*

De Lectionibus. CAP. XII.

Pater vocabulum *Lectionum* quia leguntur, & non cantantur, vt Psalmi, Dur. *lib. 5. c. 2.* Vius earum originem ducit à lectione quæ fiebat in scholis Patrum, *Ali. 15. c. 15.* vt notat Amal. *lib. 4. cap. 9.* deducit ab Hebræis *Isid. lib. 1. de Offic. cap. 10.* qui certis diebus legebant de Lege & Prophetis in Synagogis; & legit Christus *Luc. 4.*

2 S. August. *initio Exposit. ad 1. Epist. Ioan.* significat, tunc solitas legi certas Lectiones in Ecclesia ita determinatas, vt aliæ esse nequirent. Hieronymus (Damasi iussu creditur) composuit Lectionarium, teste Bernone *de Quibusdam ad Miss. spect. cap. 1.*

3 In Concilio Laodicensi *can. 17. citato à Suar. lib. 4. de Hor. Canon. c. 2. num. 16.* decreta fuit Lectio post Psalmos, vel longa in Matutino, vel breuis in alijs Horis. Capitula enim sunt Lectiones breues, vt infra dixerimus.

4 Numerus verò Lectionum nec fuit maior nouem, nec minor tribus Lectionibus, Amal. lib. 4. cap. 9. vt per nouem coniungamur conuersationi nouem ordinum Angelorum; vel vtrius prædicationis tempora designarentur, ante legem, sub lege, tempus gratiæ, idem cap. 11. Addit Rupert. lib. 1. cap. 13. pluralitatem Lectionum ad diuersos Nocturnos, seu Vigiliæ, indicare, quod nostrum est parare corda ad aperiendum Deo, quacumque hora pulsauerit verbo suo, pluresque Prædicatores esse, vt excusationi non sit locus. Cum autem Psalmi, vt sæpè diximus, opera bona significant, nouem Psalmi & nouem Lectiones docent, æqualia in nobis esse debere, verbum & opus. In Profestis autem paucitas Lectionum innuit tempus antiquæ legis (nos enim Festa agimus, si comparemur cum antiquis Hebræis) in quo pauci Prædicatores erant. Hæc Rupertus.

5 Ex utroque Testamento desumpti Lectiones Officij diuini, scribit Radulph. Propos. 11 à prisca vsque temporibus; & apud Romanos in primo Nocturno legi de veteri Testamento; in secundo Nocturno Sermones; in tertio Homilias; & per Hebdomadam continuari sacra Biblia. ibidem tamen non excludit à primo Nocturno Lectiones aliquando de nouo Testamento; quod & hodie seruamus, vt in Rubricis patet.

6 Verum, quo ordine distribuuntur Lectiones primi Nocturni per annum? Triplex est ordo sacrorum Librorum; primum voco *Conciliarem*, alterum *Historicum*, tertium *Ecclesiasticum*. Conciliaris est ille ordo, qui habetur in sacris Biblijs sancitus à Concilio Tridentino Sess. 4. lūd. c. 12.

numerat septuaginta duos libros sacrorum Bibliorum, qui numerus non caret mysterio.

7 Historicus est, quem, ad pleniorẽ sacrorum Bibliorum & huius capituli notitiam, compendio excerpti, & hoc loco descripti, ex *Annalium sacrorum duobus Tomis quater impressis Augustini Tornicelli, Ordinis nostri*, iuxta seriem temporum quo quisque liber scriptus fuit, vel potuit scribi. Auctores dabo Sect. 6. quos hic desideras.

Nam Genesis continet Acta ab ortu Mundi vsque ad annum eiusdem 2400.

Iob Historia contigit anno proximo 2399.

Exodus ab anno 2438. vsque ad annum 2545.

Leuiticus pertinet ad annum 2545.

Numeri liber peruenit ad annum 2583.

Deuteronomium ad eundem spectat annum.

Iosue vsque ad annum 2593.

Iudicum ab anno 2594. ad annum 2899.

Inter hæc Ruth, circa annum 2748.

Regum primus à 2900. ad annum 2979.

Psalterium à 2964. exorditur.

Regum secundus ad annum 3017.

Regum tertius ad annum 3138.

Canticum canticorum circa annum 3021.

Prouerbia, Ecclesiastes, circa hæc tempora.

Sapientia est Salomonis, seu à Philone excerpta.

Regum quartus ad annum 3472.

Duo Paralipomenon concurrunt cum libris Regum.

Inter hæc Prophetae vixerunt hoc ordine

- ordine vsque ad prædictum annum 3472.
- Jonas enim circa annum 3227.
- Oseas, Ioël, Amos, Abdias circa annum 3238.
- Isaias ab anno 3253. ad annum 3338.
- Michæas circa annum 3286.
- Nahum circa annum 3321.
- Tobias illuminatur anno 3329.
- Habacuc circa annum 3351.
- Jeremias ab anno 3407. quo cum Sophonias.
- Sed Jeremias compleuit annum 3448.
- Baruch an. 3451.
- Daniel ab anno 3438. vsque ad annum 3519.
- Ezechiel ab anno 3440. vsque ad annum 3462.
- Hi intra annos quarti Regum, excepto Daniele.
- Esdra circa annum 3517. vsque ad annum 3596.
- Aggeus, Zacharias, Malachias, anno 3533.
- Iudith anno 3572.
- Neemias à 3609. ad 3629.
- Esther, 3652.
- Ecclesiasticus circa 3798. quo anno florere LXX. Interpretes.
- Machabæorum duo à 3868. vsque ad annum 3919.
- Nato Christo anno mundi 4050. vt fusè probat Torriellus, qui vltra Christum passum non scribit; prosequor cum Baronio ordinem historicum librorum noui Testamenti.
- Matthæus igitur scripsit Euangelium anno Christi 41.
- Petrus Epistolam primam anno 45.
- Marcus Euangelium eodem anno.
- Paulus ad Thessalonicenses primam anno 52.
- ad eosdem alteram, anno 53.
- ad Corinthios primam, & 1. ad Timoth. anno 57.
- ad Titum, 58.
- Lucas Euangelium, anno 58.
- Paulus ad Corinthios alteram, ad Galatas, ad Romanos, anno 58.
- ad Timoth. alteram, ad Ephesios, anno 59.
- ad Philippenfes, Colossenfes, Philemonem, Hebræos, anno 60.
- Acta Apostolorum à Luca completa sunt anno 61.
- Iacobus Epistolam scripsit ante annum 63.
- Petrus Epistolam secundam anno 68.
- Iudas Epistolam anno 68.
- Apocalypsis anno 97.
- Euangelium Ioannis, cum tribus Epistolis, anno 99.
- 8 Tertius est ordo, qui Ecclesiasticus dici potest, quia non est omnium librorum sacre Scripturæ, sed tantum ad vsum Breuiarij à Gelasio Papa decretus 15. *Dist. cap. Sancta Romana.* Est autem qui sequitur ordo.
- In Aduentu legitur Isaias; quia, inquit Amalar. *de Ord. Anriph. cap. 76.* nemo Propheta apertius locutus est de Natiuitate Christi.
- Ab Epiphania (imò à Natali Domini) ad Septuagesimam leguntur Epistolæ S. Pauli; quia, inquit Ruper. *lib. 10. cap. vlt.* dum representatur Christus in mundo, noui Testamenti præcones audiri debent ante Quadragesimam.
- A Septuagesima ad Dominicam de Passione, Genesis & Exodus; quia Passionem Domini celebraturi recurrere debemus ad Adæ peccatum, pro quo passus est: & dum legitur de Patriarchis, Abraham, Isaac & Iacob, quasi de diuersis ætatibus ad Christum Choros Patrum deducimus, Ruper. *lib. 4. cap. 5.*

In Passione Ieremias legitur, qui multa narrat de eadem, Amalar. *loco citato cap. 76.*

Post Pascha Actus Apostolorum, Apocalypsis, & Epistolæ Apostolorum; quia virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Christi, Rupert. *lib. 10 cap. ultimo.* De Actibus indicat August. *in Serm. quodam citato à Demochare Tom. 4. c. 12.*

Post Pentecosten vsque ad mensem Augustum libri Regum ponuntur, vt resumatur ordo Historicus à Genesi ad libros Regum, Amalar. *de Ord. Anaph. cap. 72.*

Mense Augusto leguntur Sapientiales libri; quia post libros Regum, æquum est vt Rex Salomon audiatur, feruenteque sole eo mense ferueat & sapientia, Amalar. *loco citato.* sunt autem Proverbia, Ecclesiastes, Canticum canticorum, Sapientia, Ecclesiasticus.

Mense Septembri Iob, Tobias, Iudith, Esther: quamquam Gelasius pro Iudith Esdram ponit, sed Ordo Romanus habet Iudith, vt imitemur eo tempore patientiam Iobi & Tobix, inquit Amalar. *cap. 73.*

Mense Octobri Machabæorum libri leguntur. Amal. non addit causam quam alij reddunt, & mox enarrabimus.

Mense Nouembri leguntur Ezechielis, Danielis & duodecim Prophetarum libri; quia sæpè loquuntur de Aduentu Messix, quem celebramus in proximo Decembri, idem Amalar. *cap. 76.*

9 Rupertus à Pentecoste ad Aduentum enarrans ait *lib. 12. cap. 24.* in lectione librorum Regum significari tempus Martyrum, bellorum & persecutionum Ecclesix post aduentum

Spiritus sancti; in libris Sapientialibus SS. Doctorum insinuari tempus. Cùm legimus de sancto Iob, pax Ecclesix representatur non absque tentationibus. Vel mense Septembri, in Iob iustitiam discere possumus, in Tobia prudentiam, in Iudith fortitudinem, in Esther temperantiam. Dixi, *in Iob iustitiam*, vt loquar ad vsu nostrum: nam Rupertus pro Iob habet Esdram, cuius libri tunc legebantur. Prosequitur *capite vigesimo quinto*, & docet, libros Machabæorum deinde legi, vt meminerimus, inter virtutum profectus vitiorum bella non deesse: libros denique Prophetarum excitare nos ad spem & metum, vsquequò redeat Christus in Aduentu secundo. Hæc ille.

10 Durandus *in Rat. lib. 6. cap. 114.* has causas reddit. In Septuagesima legimus casum humani generis: in Quadragesima representamus sub Pharaone seruitutem; in Paschate exitum de Ægypto; per quadraginta dies Paschales, quadraginta annos in deserto; per Rogationes ingressum in Terram promissam; per septem dies Pentecostes diuisionem donorum Dei, & Terræ promissæ. Sub Regibus deinde fuerunt; & idè libri Regum leguntur post Pentecosten. & *cap. 129.* addit: Præcedunt quidem libri exemplares, sequuntur doctrinales, redeunt alij exemplares, tum alij demum doctrinales; quia plus mouent facta quàm verba, & hac vicissitudine ad perfectionem virtutis peruenitur. Libris igitur Regum ad exemplum lectis, legimus Augusto mense doctrinales Salomonis libros; tum Septembri exempla Iob, Tobix, feminarum; & Milites ad virtutem mense Octobri nos incitant, & impellunt: Nouembri

doctrinales alij Prophetarum succedunt. Hæc ille fulissimè.

11 Initia Librorum sacrorum regulariter leguntur in Dominicis: quod si Festo aliquo impediatur, æquum est, ut ab initio libri in sequenti die non impedito auspicietur Lectio, in Rubr. *num. 6.*

12 Ex prædictis libris aliquid quotannis vel in proprio die, vel in sequenti, vel in præcedenti est legendum, in Rubric. *num. 7.* etiam si plura Prophetarum initia vno die sint legenda: hac adhibita lege, ut non extra propriam eorum Hebdomadam legantur, neque duo initia sub vna conclusione, *Tu autem*, &c. neque in præcedenti Festo, si in sequenti datur locus ea legendi, ut indicant verba Rubricæ. Quod si alicubi impediatur Feriæ Festis locorum proprijs, An in his initia legantur, omittis alijs Lectionibus primi Nocturni aliunde sumendis: dicemus infra opportuniore loco *Sectione 6. cap. 21. num. 13.* Excipe sequentes casus. Primus est in Epistolis S. Pauli; eæ enim omnes simul constituunt vnum librum, quem sufficit incepisse: & adueniente Septuagesima finis imponitur lectioni Paulinæ, licet tantum de Epistola ad Romanos seu Corinthios sit lectum. Alter casus est in libris Regum, adueniente Augusto. sufficit enim, quod de ijs lectus sit primus vel secundus liber.

13 Vbi verò contingit minui numerum Dominicarum post Epiphaniam, adueniente citius Dominica Septuagesimæ, & idè in FERIA tertia, vel alia die proxima sit de Officio Dominicæ tertiæ vel sequentium anticipatè; statim ac factum est Officium Dominicæ, in sequentibus diebus legi debent Epistolæ S. Pauli, quæ positæ

sunt in Dominica anticipata; quod in postrema recognitione decretum est, & adnotauimus in Tabulis nostris 8. 9. 10. 16. 17. & 22.

14 Quando de Scriptura per annum distributa non potest legi in Festo nouem Lectionum in primo Nocturno; quia *op* die nò habetur in Breuiario, puta, quia sunt Quatuor Tempora, Feriæ Quadragesimæ, &c. ut in Rubrica *num. 9.* eo casu sumuntur Lectiones primi Nocturni de Communi, quæ alioquin ad maiorem solemnitatem solent assignari: tunc enim ad necessitatem leguntur. quod intelligi debet non tantum in Festis occurrentibus, seu in die Octaua Festi habenti Octauam, in dictis Ferijs maioribus, sed etiam in diebus infra Octauas, de quibus Rubrica non loquitur: eadem enim est ratio defectus. Si tamen in Festo habente Octauam lectæ fuerint in primo Nocturno aliæ Lectiones, non de Communi Sanctorum; eo casu repetendæ erunt eadem in eius die Octaua, ut apertè dicitur in Rubr. de *Lectionibus num. 9.*

15 Accidit etiam, assignati in Breuiario quibusdã Festis plurius Apostolorum Lectiones proprias in primo Nocturno, quæ sunt propriæ alterius illorum; & eo casu, si diuidatur Festum, quia alter eorum tantum est Titulus Ecclesiæ, iuxta ea quæ diximus supra *Sect. 3. cap. 10. n. 11. pag. 37.* alteri debentur Lectiones propriæ, alteri de Communi, quæ habentur in primo Nocturno. Quæ item legi debent, quando aliquod Festum in propria Ecclesia solemniter celebratur, ex Rubrica citata *num. 9.* hoc est in Festo Patroni loci, Tituli, seu Dedicatōnis Ecclesiæ, & in Festis secundæ classis, ob maiore solemnitate, quod etiam

fit in Breuiario; imò verò etiam in Fests Patronorum minùs principalium, more Duplicium maiorum, quæ habentur in Breuiario, nisi ob angustiam temporis ponendum sit initium Prophetæ, quod in his Fests poni decretum est in postrema recognitione Breuiarij.

16 Pro secundo Nocturno Gelasius decernit loco citato, hæc Opuscula posse legi in Officio diuino, nimirum SS. Cypriani, Ioannis Chrysostomi, Hilarij, Ambrosij, Augustini, Hieronymi, Ilidori, & Leonis Papæ: item Opuscula Orthodoxorum Patrum, qui à sancta Romana Ecclesia non desierunt: præterea Vitas Patrum, Antonij & aliorum à sancto Hieronymo scriptas. De Bedæ Operibus nondum legebatur tempore Radulphi, vt ipse scribit *Propos. 11. Primæ Historiæ de Sanctis in Officio diuino habuerunt auctores Paulum Diaconum iussu Caroli Magni, ex auctore Ligni vita lib. 5. & Iluardum, seu Vluardum Monachum, qui degebat in humanis circa annum 800. ex Polydor. Virgil. lib. 6. cap. 2. Quas nunc habemus secundas Lectiones ex Historijs Sanctorum, ex fuerunt à Cardinalibus Bellarmino & Baronio recognitæ, & approbatæ sub Clemente VIII. qui reiecerunt ea omnia, quæ iure merito reuocari poterant in dubium. Qua in re perdifficili, visum est illis ad Historiæ veritatem bona fide restituere SS. Lectiones, idque minima qua fieri potuit mutatione: imò, quæ controuersa erant, alicuius tamen grauis Auctoris testimonio suffulta aliquam haberent probabilitatem, retenta sunt eo modo quo erant, cum falsitatis argui non possint; quamuis fortasse altera sententia sit à pluribus recepta. Por-*

ro in enumerandis Romanorum Pontificum annis, à Cardinali Baronio non discesserunt, qui omnium exactissimus in hac re habetur. In Ordinationibus eorundem secuti sunt librum *Pontificale* inscriptum, quod nomine Damasi circumfertur; cum aliunde nihil certi haberi queat. Textus item sanctorum Patrum collati sunt proximè cum auctorum libris, & M. S. & melioris notæ impressis; ita vt in hoc genere emendatius nihil edi posse videatur. Ex quibus laudare non possum eos qui ritu Romano recitant Officium, & ab Officio ritus alieni mutuo accipiunt Lectiones de vita Sanctorum non approbatas Romæ, contra Rubr. *Breuiar. de Dupl. num. 1. & de Lect. num. 9.* vbi approbatæ requiruntur Lectiones auctoritate Sedis Apostolicæ. Vide *Secl. 3. cap. 12. nu. 14. pag. 47.* Secundas autem Lectiones & 3. Nocturni ex SS. Patribus desumptas recognouimus postremò, vt concordent cum emendatioribus eorum textibus siue impressis, siue M. S. Codicibus Vaticanis. In translationibus Græcorum Patrum si varietas contigit, Breuiarij Romani lectio ceteris paribus retenta fuit.

17 Pro tertio Nocturno Euangelium cum sua Homilia legitur, ex Radulph. *Propos. 11.* & quadrat ad presentandum tempus gratiæ & Euangelij post eos qui ante legem & sub lege fuerunt, Duran. *libro 5. cap. 2. ex Gemma lib. 1. cap. 14.* Homilia Græcæ, sermonem & colloquium sonat Latine.

18 Monent Rubricæ, quando in Officio nouem Lectionum facienda est commemoratio de Sancto, vel Feria, vel Dominicæ, quæ habet proprium Euangelium, quod legi debet pro

pro nona Lectione; monent, inquam, vt de primæ Homiliæ Lectionibus octaua & nona fiat vna, quæ sit octaua. quod quamuis sit ad libitum, vt ex verbis Rubricæ *de Lectionibus num. 3.* tamen in quibusdam casibus deberet omnino nona legi adiuncta octauæ Lectioni; nimirum, quando in nona Lectione continetur laus propria eorum de quibus agitur Festum. Verbi gratia, in Festo SS. septem Fratrum, cuius in nona Lectione laudatur mater ipsorum; & in Festo sanctorum Martyrum Nerei, Achillei, &c. quorum laudes propriæ habentur in nona Lectione, & in gratiam huiusce nonæ Lectionis datum est Euangelium integrum eorum Festo, alioqui non valde congruum, à Dominica vigesima post Pentecosten desumptum. De nona Lectione de Sancto satis docuimus supra pag. 43. num. 33. 34. 35. & 37. Reliquæ huius tituli Rubricæ patent.

19 In modo legendi illud obserua, vt legas titulum Libri, seu Euangelij, seu Sermonis, seu Homiliæ, nisi aliter notetur, vt in Natali Domini. In Vitis Sanctorum eo tantum casu legitur titulus, quando est auctoris classici; puta, cum legimus: *De lib. S. Hieronymi de Scriptoribus Ecclesiasticis*, & huiusmodi. Quærit autem Hugo Victorin. *lib. 2. de Offic. cap. 3.* cur in Lectionibus diurnis, id est Capitulis ad Horas, & quandoque in Nocturnis, nõ pronuntiat auctor, in Missa verò semper pronuntiat titulus, excepta maiore Hebdomada? Responderet, ad Missam conuenire quoque bubulcos, qui nesciunt de auctore, nisi doceantur; ad Horas autem Clerici conueniunt, qui benè norunt auctores Lectionum. Vt nam sit vera responsio, & Clerus minime ignoret.

20 In fine Lectionis dicitur, *Tu autem Domine miserere nobis*, non *Domine*, vt ante Lectionem; quia cum Deo loquitur Lector, & indicat, ne ipsum quidem officium prædicandi sine alicuius vel leuis culpæ puluere peragi posse, Rupert. *lib. 1. de Diuin. Offic. cap. 13.* Cui succinit Chorus dicens, *Deo gratias*: quod ad totam Lectionem refert Rupert. *cap. 14.* quia, inquit, agimus Deo gratias, quod panem doctrinæ nobis frangere sit dignatus. idemque ided respondetur in fine omnium Capitulorum, quamuis non addatur, *Tu autem Domine*, &c. Omittuntur hæc in triduo maioris Hebdomadæ, & in Officio Defunctorum, de quibus suo loco dicemus.

21 Denique ad Lectiones sedetur, Amalar. *lib. 3. cap. 11.* & *lib. 4. cap. 3.* vel silendo statuit, *ibidem*; ad maiorem attentionem vtrumque, vt probat Iulius Nigronus in *Regulis commun. Sacerdotum, Iesu, Reg. 2. num. 59.*

22 Interrogatus quandoque fui, quænam Lectiones legi possunt in Festis S. Abrahamæ, & S. Iob, quæ alicubi celebrantur. An leges primas Lectiones haustas ex Genesi & ex Historia Iob, quæ videlicet habentur in Dominica Quinquagesimæ, & 1. Dominica Septembris? in secundo Nocturno quæ ibidem habentur in eorundem commendationem, & laudem? in tertio Nocturno Euangelium, *Homo quidam nobilis*, cum Homilia sancti Ambrosij, in nostro Octauario Romano, seu in Festo sancti Ludouici Regis? Vel, in primo Nocturno Lectiones de Scriptura occurrente; in secundo Nocturno, quæ habentur in secundo Nocturno Dominicæ Quinquagesimæ, & Dominicæ 1. Septembris, sicuti pro Historia S. Agnetis legitur Sermo san-

Et Ambrosij in laudem eiusdem; in tertio vt supra. Posterior hic modus mihi magis placeret, conformior alijs Sanctorum Festis. Quæ verò dicimus de SS. Abraham & Iob, valent etiam in Festis sanctorum Isaia, Ieremia, Danielis, Davidis & similium, vbi eorum Festa celebrantur, proprijs è Breuiario adhibitis eorum Lectionibus.

De Responforijs.

CAP. XIII.

Responforium post Lectiones appellatur Historia à Microlog. cap. 32. & Radulph. Propos. 12. qua voce Rubricæ nostræ non carent, Rubr. de Dominicis numero 7. quia prosequitur Historiam sacrae Scripturae in præcedente Lectione lectam, ait Turrecrem. ad Regul. sancti Benedicti Tract. 66. & secundum ordinem Historiæ ordinata sunt Responforia, inquit Amalar. in Ordine Antiphon. cap. 37. & 39. Responforium autem à respondendo deducit Rupert. 1. de Offic. cap. 15. quia, inquit, respondent Lectionibus, tristitia tristibus, læta lætis, succinente Choro. Vel quia à capite repetitur, Alcuin. cap. de Celebrat. Missæ. Vel quia, vno canente, Chorus consonando respondet: antè vnus, nunc duo, vel plures, Choro respondente, ait Isidor. 1. de Offic. cap. 8.

2 Itali primùm inuentores fuerunt Responforiorum, Isidor. loco cit. S. Hilarius videtur meminisse ad Psal. 65. Inter diuinorum, ait, Sacramentorum Officia responsonem deuoræ confessionis accipiat.

3 Additum est *Gloria Patri* à modernis Apostolicis, ex Amalar. de Ord. Antiph. cap. 1. & dicebatur in-

tegrè cum *¶. Sicut erat*: quod nunc non dicitur, neque dicebatur tempore Radulphi, vt ipse testatur Propos. 12. quod præcepisse Concilium Toletanum IV. can. 15. certum est, ea lege, vt in lætis tantùm sequatur *Gloria Patri*; in tristioribus repetatur initium Responforij, quod obseruatur in Dominica de Passione, & sequentibus Ferijs.

4 Significat autem Responforium, quòd exoptat nos Ecclesia non tantùm auditores verbi Dei in Lectione, sed etiam factores post Lectionem, Amalar. de Ord. Antiph. cap. 4. & nouem Responforia nos coniungunt gaudijs nouem Ordinum Angelicorum, idem lib. 4. cap. 9. Item significat assensum auditorum, Hugo in Spec. cap. 7. est item spirituale Canticum ad subleuandos animos inter legendum, Amalar. lib. 4. cap. 3. est etiam Gratiarum actio de beneficio collato intra illam horam, cui cum Nocturno seu Hora Canonica correspondet Responforium, Duran. lib. 4. cap. 19. Et quia laus Dei repeti debet, idèd repetitur Responforium, & in fine additur *Gloria Patri*; vt de omnibus donis ac datis laudemus Creatorem, Amalar. de Ord. Antiphon. cap. 1. Tertio potissimùm Responforio annectitur *Gloria Patri*; quia Trinitati omne tempus, præteritum, præsens, & futurum subijcitur, Radulph. Propos. 12.

5 Qui inchoat Responforium, idem & Versum recitat, ait Ordo Rom. ceteri repetunt, vt id ipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata, Rupert. loco citato. Repetitio est imperfecta, hoc est partis tantùm Responforij; vt fateamur, opera nostra esse imperfecta, Duran. lib. 5. cap. 2. In aliquibus Festis est perfecta à ca-

M pite,